

УДК 023.5.085:027.7(100)

Т.О. Колесникова

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Науково-технічна бібліотека

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАРУБІЖНИХ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕКАРІВ

Розглянуто фахові ключові компетентності університетських бібліотекарів зарубіжжя, що формуються з урахуванням глобальних змін в системі освітніх і наукових комунікацій. Для прикладу наведені профілі компетентностей бібліотекарів: із інформаційного забезпечення дистанційної освіти, з наукової комунікації та відкритого доступу, з управління даними досліджень.

Рассмотрены профессиональные ключевые компетентности университетских библиотекарей зарубежья, формирующиеся с учетом глобальных изменений в системе образовательных и научных коммуникаций. Для примера приведены профили компетентностей библиотекарей: по информационному обеспечению дистанционного образования, по научной коммуникации и открытому доступу, по управлению данными исследований.

This paper considers professional key competences of the foreign university librarians which are formed taking into account the global changes in the system of educational and scientific communications. The profiles of librarians' competencies are introduced as an example: from the information support of distance education, from scientific communication and open access on research data management.

Ключові слова: компетентності бібліотекарів, сучасна університетська бібліотека, комунікаційні моделі діяльності бібліотек.

Ключевые слова: компетентности библиотекарей, современная университетская библиотека, коммуникационные модели деятельности библиотек.

Key words: librarians' competencies, contemporary university library, communication models of libraries activity.

Бібліотечна професія сьогодні відноситься до найбільш динамічно змінюваних, а працівники університетських бібліотек – до тих фахівців, хто творчо долає встановлені віками стереотипи та усталені принципи діяльності. Комунікаційні моделі діяльності університетських бібліотек постійно оновлюються, характеризуючись поліпредметністю та поліканальністю комунікаційних зв'язків [1].

Сучасний стан розвитку університетських бібліотек України визначається їх готовністю відповісти на виклики, пов'язані з глобальними змінами в системі освітніх і наукових комунікацій, і тим самим довести спільноті свою необхідність і цінність.

Суть цих викликів, на думку автора, можна сформулювати наступним чином:

– Наскільки активно працівники бібліотек ВНЗ спроможні включитися в процеси дистанційної освіти?

– Чи планують бібліотекарі-професіонали, покращуючи власні інформаційно-пошукові та аналітичні навички, а також знання англійської мови (як міжнародної мови науки), підвищувати цінність послуг, які вони можуть запропонувати користувачам?

– Чи вистачить фахівцям бібліотечно-інформаційної сфери професіоналізму, щоб, по-перше, сприяти обізнаності дослідників власних установ про різні аспекти інформаційного пошуку; по-друге, навчати й консультувати вчених щодо роботи зі світовими базами даних наукового цитування, з бібліографічними менеджерами, з процесами управління даними досліджень та ін.?

– Чи зможуть бібліотекарі гарантувати науковому співтовариству своїх університетів не тільки якісне інформаційне забезпечення та онлайн-доступи до баз даних (в т. ч. при проведенні наукових досліджень віртуальними

колективами), але й надання власного продукту – кінцевої інформації, створеної ними в результаті збору та аналітико-синтетичної переробки отриманих даних, зроблених висновків, об'єднанню з іншою інформацією й складання рекомендацій?

Безумовно, це неповний перелік викликів. Але навіть відповідь лише на один із них – це новий елемент в стратегії розвитку бібліотек, започаткування нової спеціалізації бібліотекарів ВНЗ, що потребує отримання нових знань, навичок, компетентностей [3].

Світова і вітчизняна фахова спільнота, розуміючи, що лише сформований високопрофесійний кадровий склад університетських бібліотек дозволить вирішити інноваційні завдання, активізує численні програми підготовки та перепідготовки бібліотекарів. При цьому саме формування колективу фахових, кваліфікованих однодумців є однією з основних діяльнісних домінант, які зможуть визначати стратегію розвитку бібліотек сфери вищої освіти в будь-якій країні світу[2].

Наприклад, для досягнення поставлених цілей і завдань бібліотечно-інформаційного обслуговування студентів за програмами дистанційного навчання Асоціація бібліотек коледжів і наукових бібліотек США (ACRL) підкреслює необхідність достатньої кількості висококваліфікованих бібліотекарів. Згідно зі Стандартами бібліотечних послуг для дистанційного навчання [7] в штаті університетської бібліотеки повинні бути:

- бібліотекарі з дистанційного навчання, які займаються плануванням, реалізацією, координацією та оцінкою бібліотечних ресурсів і послуг із метою забезпечення повноти інформації та удосконалення інформаційних навичок спільноти для потреб дистанційного навчання;

- додатковий професійний та / або допоміжний персонал із достатнім потенціалом і підготовкою з метою виявлення та оцінки інформаційних навичок

користувачів бібліотеки для потреб дистанційного навчання і реагування на них безпосередньо, незалежно від їх місця знаходження.

Серед регламентуючих документів щодо компетентностей інформаційних фахівців (бібліотекарів, науковців, викладачів бібліотекознавства та інформатики, студентів фахових навчальних закладів та ін.), які представляє глобальна Асоціація спеціальних бібліотек (SLA), є «Competencies for Information Professionals», затверджений в квітні 2016 р. [5].

У цьому документі визначено та проаналізовано окремі елементи ключових компетентностей інформаційних фахівців щодо:

1. Інформаційних і знаннієвих послуг;
2. Інформаційних і знаннієвих систем та технологій;
3. Інформаційних і знаннієвих ресурсів;
4. Збереження та пошуку інформації та аналізу даних;
5. Організації даних, інформації, ресурсів і знань;
6. Інформаційної етики.

В той же час, крім цих фахових ключових компетентностей, притаманних інформаційним фахівцям, важливе значення для професійного успіху й розвитку кар'єри мають компетентності, притаманні професіоналам всіх інших областей [5]. Серед таких загальних компетентностей:

- критичне мислення, включаючи якісні та кількісні міркування;
- ініціатива, адаптивність, гнучкість, креативність, інноваційність та рішення проблем;
- ефективне усне і письмове спілкування;
- побудова відносин, створення мереж та спільної роботи, в тому числі здатність сприяти повазі, інтеграції та комунікації між різними особами;
- маркетинг;
- лідерство, загальне управління та управління проектами;

-
- навчання протягом життя;
  - навчальне проектування й розробка, вміння навчати й наставництво;
  - ділова етика.

Міжнародна Об'єднана цільова група з компетентностей бібліотекарів на підтримку електронних досліджень і наукових комунікацій (червень 2016 р.) запропонувала для впровадження в діяльність наукових бібліотек два документи. Це «Профіль компетентностей бібліотекарів з наукової комунікації та відкритого доступу» [4] та «Профіль компетентностей бібліотекарів в управлінні даними досліджень» [6].

Так, у першому документі підкреслюється, що «участь бібліотек у сфері наукової комунікації та відкритого доступу, як правило, належить до одного з чотирьох напрямів: послуги з наукового видавництва; послуги репозитарію відкритого доступу; консультації з питань авторського права та відкритого доступу; оцінювання наукових ресурсів» [4, с. 2].

Нові ролі бібліотекарів, що працюють у даній сфері, вимагають певного рівня знань, компетентностей і навичок. Зокрема, бібліотекарі повинні мати широке бачення і розуміння видавничих моделей, як традиційних (комерційних, суспільних), так і відкритого доступу, питань інтелектуальної власності, а також економічних аспектів наукового видавничого процесу [4, с. 3]. В документі запропоновано назви посад: бібліотекар з наукової комунікації, бібліотекар з комплектування електронних ресурсів, бібліотекар з метаданих та наукового видавництва, бібліотекар інституційного репозитарію, бібліотекар з наукових досліджень, бібліотекар з оцінювання наукових ресурсів, бібліотекар з наукової комунікації та інші.

Другий документ – «Профіль компетентностей бібліотекарів в управлінні даними досліджень» розглядає діяльність бібліотек в цій сфері як поділ на три основні категорії: «забезпечення доступу до даних; підтримка дослідників і

студентів в управлінні своїми даними; та управління колекціями даних» [6, с. 2]. Такі ролі бібліотек теж відзначаються певними вимогами до кваліфікації бібліотекарів.

У більшості випадків від бібліотекарів буде потрібним певний рівень предметних знань для підтримки управління даними досліджень, в тому числі, щонайменш, базове розуміння характеру галузі, її норм і стандартів [6, с. 3]. У Списку запропонованих назв посад – бібліотекар даних (досліджень), координатор із управління даними досліджень, керівник служби даних досліджень, адміністратор репозитарію даних та інші.

Звернення бібліотечно-інформаційних фахівців України до досвіду зарубіжних колег у сфері формування компетентностей університетських бібліотекарів дозволить оцінити глибину, масштабність і багатозначність трансформаційних процесів у бібліотеках сфери вищої освіти та сконцентруватись на аналогічних процесах в українських реаліях. Університетські бібліотеки, відповідаючи на виклики часу в галузі науково-освітньої сфери, переходять до стану все більшої доступності, інтерактивності та відкритості. А ми з вами є активними конструкторами, архітекторами, учасниками формування нової інтеграційної комунікаційної моделі діяльності університетських бібліотек [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Колесникова Т. О. Комунікаційні моделі діяльності бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації: авт. дис. к. н. с. к.: 27.00.03 / Т. О. Колесникова ; Харківська держ. акад. культури. – Харків : 2012. – 22 с. – <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/1849>.

2. Колесникова Т. О. Стратегія розвитку бібліотек вищих шкіл України на 2013-2015 рр.: бачення професіонала / Т. О. Колесникова // Вісник Львівського

університету. Серія: «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології». – 2014. – Вип. 8. – С. 142-148. – <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/1915/>.

3. Колесникова Т. О. Стратегії та завдання реалізації комунікаційних моделей діяльності бібліотек вищої школи / Т. О. Колесникова // Вісн. Кн. палати. – 2011. – № 5. – С. 23-29. – <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/819>.

4. Calarco P. Профіль компетентностей бібліотекарів з наукової комунікації та відкритого доступу = Librarians' Competencies Profile for Scholarly Communication and Open Access / P. Calarco, K. Shearer, B. Schmidt, D. Tate; [transl. T. Zhestkova, O. Brui] // Librarians' Competencies for E-research and Scholarly Communication. – 2016. – June. – P. 1–6. – [http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/17103/1/Zhestkova Bruy Librarian Competent.pdf](http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/17103/1/Zhestkova_Bruy_Librarian_Competent.pdf).

5. Competencies for Information Professionals : Approved 13 April 2016 by the Board of Directors of the Special Libraries Association. – URL <http://www.sla.org/about-sla/competencies>.

6. Schmidt B. Профіль компетентностей бібліотекарів в управлінні даними досліджень = Librarians' Competencies Profile for Research Data Management / B. Schmidt, K. Shearer ; [transl. Ye. Portseva, T. Kolesnykova] // Joint Task Force on Librarians' Competencies in Support of E-Research and Scholarly Communication. – 2016. – June. – P. 1-7. – <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8788/1/Schmidt.pdf>.

7. Standards for Distance Learning Library Services. Approved July 2008. Revised June 2016. – <http://www.ala.org/acrl/standards/guidelinesdistancelearning#library>.